

שיעור חמישי

ביעור חמצו של נכרי

מראי מקומות: דף ו ע"א "נכרי שנכנס" וכו' – רש"י, תוספות, רא"ש, חידושי הר"ן, מאירי ומהר"ם חלאווה שם; שו"ע או"ח סימן תמ סעיף א, וביאורי הגר"א שם; שם, סימן תנ סעיף ה, וביאורי הגר"א שם.

"תנו רבנן: נכרי שנכנס לחצירו של ישראל ובציקו בידו – אין זקוק לבער; הפקידו אצלו – זקוק לבער; יחד לו בית – אין זקוק לבער, שנא' 'לא ימצא' מאי קאמר? אמר רב פפא: ארישא קאי, והכי קאמר: הפקידו אצלו – זקוק לבער, שנאמר 'לא ימצא'. רב אשי אמר: לעולם אסיפא קאי, והכי קאמר: יחד לו בית – אין זקוק לבער, שנאמר 'לא ימצא בבתיכם', והא לאו דידיה הוא, דנכרי כי קא מעייל, לביתא דנפשיה קא מעייל. למימרא דשכירות קניא? והתנן: אף במקום שאמרו להשכיר, לא לבית דירה אמרו, מפני שמכניסין לתוכו ע"ג, ואי סלקא דעתך דשכירות קניא, כי קא מעייל, לביתיה דנפשיה קא מעייל. שאני הכא דאפקיה רחמנא בלשון 'לא ימצא' – מי שמצוי בידך, יצא זה שאינו מצוי בידך".
בדין זה של "יחד לו בית" מצינו מחלוקת ראשונים. רש"י כתב: "יחד לו בית" – כלומר לא קיבלו עליו, אלא אמר ליה הרי הבית לפניך, הנח באחת מן הזויות" וכו', והקשו התוספות (בד"ה יחד): "פ"ה דלא קיבל עליו אחריות, אלא אמר ליה: הרי הבית לפניך,

ביעור חמצו של נכרי

וק' לר"י, מאי איריא יחד? אפילו לא יחד נמי, והכי נמי מסיק בסמוך, למימר דשכירות קניא וכו', וב"תוספות הרשב"א" (בד"ה יחד) גרס: "והיכי מסיק (סמוך למימר) [בסמוך למימרא] דשכירות קניא?", וכתבו: "דאפילו באחריות מיירי, ומשום הכי מפיק מ'לא ימצא', דלא חשיב מצוי כיון שיחד לו בית", ובסיום דבריהם כתבו: "ורב פפא אית ליה מסברא, כיון שיחד לו בית, הוי כאלו קיבל עליו אחריות על חמצו של נכרי בביתו של נכרי", ויש צורך להבין כיצד רב פפא יודע זאת מסברה? הרי מתוך דברי רב אשי משמע שזהו חידוש שאלמלא הפסוק לא היינו יודעים אותו.

רואים אנו, מכל מקום, שהתוספות מקשים על דברי רש"י, שאם מדובר באופן שלא קיבל עליו אחריות, אין זה מובן "מאי איריא יחד? אפילו לא יחד נמי", ואף אין זה מובן מדוע הגמרא מקשרת זאת לדין של "שכירות קניא"? וכתב הר"ן בחידושיו (בד"ה ייחד): "דהב"ע? בסתמא, ומשו"ה הפקידו אצלו – זקוק לבער, דכיון שקבלו ברשותו, כמאן דקביל עליו אחריות דמי, כדאמרי' בב"ק: הכנס שורך ברשותי חייב, אבל ייחד לו בית, הו"ל כמ"ד כנוס שורך לרשותך, דאמרי' התם דפטור, משו"ה מקשינן: למימרא דשכירות קניא, דבשלמא אי קניא, הו"ל כמ"ד כנוס שורך לרשותך, אבל אי לא קניא, ככנוס שורך לרשותי הוא" וכו'. הר"ן מסביר שגם לשיטת רש"י מדובר באופן שקיבל עליו אחריות, אלא שלא אמר זאת בפירוש. לפי שיטת רבנו תם מדובר במציאות שאמר בפירוש שהוא מקבל עליו אחריות, ואילו לפי שיטת רש"י מדובר במציאות שאמר רק שיכניס את החמץ לרשותו, אלא שבדיבור זה כלולה גם קבלת האחריות. והנה, על דברי השו"ע (בסימן תמ, סעיף א), ש"אינו יהודי שהפקיד חמצו אצל ישראל, אם הוא חייב באחריותו מגניבה ואבידה – בין שהוא בביתו בין שהוא בכל מקום ברשותו – חייב לבערו; וי"א שאפי' אינו עליו אלא שומר חנם, שחייב בפשיעה, חייב לבערו, ואפילו אם אינו חייב באחריותו בדין, אלא שיודע שהנכרי אלם ויכפהו לשלם אם יאבד – חייב לבערו, ויש

חולקים", כתב הגר"א (בס"ק א): "א"י שהפקיד' כו' – השמיט דין ייחד לו בית כו' משום דס"ל כפי' הר"ן, דהפקיד סתמא ה"ל ככנוס כו'" וכו', וכוונתו היא שהשו"ע, וכן הרמב"ם והרי"ף, המשמיטים את דין "ייחד לו בית", סוברים כשיטת רש"י, שמדובר בשהפקיד בסתמא, ולא אמר בפירוש שהוא מקבל עליו אחריות. לפי שיטת רבנו תם, הסובר שמדובר באופן שקיבל אחריות בפירוש, אלא שבייחד לו בית יש פטור מיוחד, אין זה מובן מדוע השו"ע, וכן הרמב"ם והרי"ף, אינם מביאים דין זה? הרי זהו דין מחודש בחמץ. אולם לפי שיטת רש"י, הסובר שמדובר באופן שלא קיבל עליו אחריות בפירוש, אלא רק אמר לנכרי להכניס את החמץ לרשותו, ואנו אומרים שדינו כ"הכנס שורך ברשותי" והוא קיבל עליו אחריות, מובן שלא היה צריך להשמיט כאן את דין ייחד לו בית, מכיוון שאין זה דין מיוחד בפסח, ולאחר ששמענו כבר בהלכות שומרים, שכאשר אדם מייחד בית הרי הוא כאומר: "הכנס שורך לרשותך" ואינו מקבל עליו אחריות, הרי מובן שגם לענין פסח אין הוא חייב בביעורו, שכן חיוב הביעור קיים רק כשקיבל עליו אחריות, ולכן לא היה צורך לכתוב זאת אצלנו.

ונראה להסביר, ששתי הדעות המובאות בשו"ע ביחס לנכרי המפקיד חמצו אצל ישראל, תלויות במחלוקת רש"י ורבנו תם. המהר"ם חלאווה, בבואו להסביר את שיטת רש"י, כותב (בד"ה הפקידו): "נראה דאיהו מפרשה הכי, דדינא קתני: הפקידו אצלו, שלא קבל עליו אחריות, אלא שקבלו סתם בתורת פקדון, וכיון שהוא חייב בפשיעה כדין שומר חנם – זקוק לבער, ואם יחד לו בית, דא"ל: הא ביתא קמך, אין זקוק לבער, דכל הא ביתא קמך לא שומר חנם הוי ולא שומר שכר הוי" וכו'. המהר"ם חלאווה הולך לשיטת הר"ן, ומסביר שכוונת רש"י היא שקיבל עליו אחריות בסתמא, אלא שהוא מסביר שההבדל בין "ייחד לו בית" ובין הדין הרגיל הוא, שבדרך כלל קבלת אחריות כזאת מחייבת אותו בחיובי שמירה של שומר חנם, ואילו כאשר ייחד לו בית אין חלים עליו

ביעור חמצו של נכרי

חיובי השמירה הללו, ואם כן הוא סובר כשיטה השנייה המובאת בשו"ע, ולפיה אין הנפקד מקבל עליו אלא חיובים של שומר חינום, החייב בפשיעה, ולא חיובים של שומר שכר, ואף על פי כן הוא חייב לבער את החמץ. ברם, אין הדברים אמורים אלא לשיטת רש"י ולא לשיטת רבנו תם. לפי שיטת רש"י אכן מובן שמכיוון שאין הוא מקבל עליו את האחריות בפירוש, אין הוא חייב אלא בחיובי שומר חינום, וכפי שכתב השו"ע בשיטה השנייה. אולם לפי רבנו תם, הסובר שהוא מקבל עליו את האחריות בפירוש, הוא יכול לקבל עליו גם חיובים של שומר שכר החייב בגנבה ואבדה, וכפי שכתב השו"ע בשיטה הראשונה. ואם כן ניתן לומר שהשו"ע מביא בתחילת דבריו את שיטת רבנו תם, ובהמשך דבריו את שיטת רש"י. וכבר הביא הרא"ש (בסימן ד) מחלוקת זו, אלא שהביאה בשם הר"י והבה"ג.

ובהמשך דבריו (בסימן ד) כתב הרא"ש: "יש מן הגאונים שאמרו: ישראל שהפקיד חמצו אצל נכרי או אצל ישראל חבירו וקבל הנפקד עליו אחריות — הנפקד חייב בביעורו, ולא המפקיד, אע"פ שהוא שלו, כיון שאינו ברשותו, והביאו ראיה ממכילתא, דתני התם: 'בבתיכם' למה נאמר? לפי שנאמר 'בכל גבולך', שומע אני כפשוטו, ת"ל 'בבתיכם' — מה ביתך ברשותך, אף גבולך ברשותך, יצא חמצו של נכרי ברשות ישראל שהוא בביתו ואינו יכול לבערו, יצא חמצו של ישראל ברשות הנכרי שהוא שלו ואין ברשותו... ונ"ל דדבר פשוט הוא, דאע"פ שהנפקד קבל עליו אחריות, מ"מ עיקר הממון של הבעלים הוא, וכיון שהשאלו הנפקד ביתו לשמירת ממונו, קרינא ביה ביתו" וכו'. ולכאורה אין זה מובן מדוע הרא"ש כותב שהבעלים חייבים בביעור החמץ? הרי הוא פסק כרבנו תם בסוגייתנו (בסימן ו), שאין איסור "בל יראה" ו"בל ימצא" קיים בחמץ הנמצא ברשות אחרים, ולכן אם ייחד לו בית, אין הוא זקוק לבערו. אלא הסבר הדבר הוא, ששם מדבר הרא"ש בחמצו של אותו ישראל עצמו, ולכן הוא חייב לבערו גם אם הוא נמצא

שיעור חמישי

ברשות אחרים, ואילו בסוגייתנו מדובר בחמץ שאינו שייך לנפקד, אלא הנפקד רק קיבל אחריות עליו, ולכן אם הוא נמצא ברשות אחרים, כגון שייחד לו בית, אין הוא חייב לבערו.

והנה, הגר"א (בס"ק א) הקשה על עצם הדין האומר שישראל חייב באחריות חמצו של גוי, וכתב: "וצ"ע, שהרי אמעוט של נכרי משמירה, כמ"ש בח"מ סי' ש"א ס"ט, וע' תוס' דשבועות מ"ד א' סד"ה שומר, וכן קשה על הרא"ש שכתב מכאן מ' כו", ולכאורה הוא נשאר בצריך עיון. אולם בסיום דבריו, לגבי דברי השו"ע, ש"אפילו אם אינו חייב באחריותו בדין, אלא שיודע שהנכרי אלם ויכפהו לשלם אם יאבד — חייב לבערו", הוא כותב (בס"ק ה): "וכן מ"ש: הפקידו אצלו וכו' מיירי ג"כ בכה"ג", ואם כן הוא מסביר בניגוד לרש"י ותוספות, שאין מדובר אצלנו בקבלת אחריות, אלא בגוי אלם שנכנס לביתו עם חמץ, ומכיוון שהוא יודע שאם יאבד החמץ יכפהו הגוי לשלם על אף שלא קיבל עליו אחריות, לכן הוא חייב לבער את החמץ. ולפי זה מוכן שאין להקשות על כך מתוך הדין שנכרי התמעט בשמירה, שכן אין מדובר כאן בשמירה כלל. וכעין זה כתב המהר"ם חלאווה. המהר"ם חלאווה כותב (בד"ה הפקידו): "ואע"ג דאפשר דגוי אינו בדין שומרים, ד'רעהו' כתיב, כי היכי דממעטינן מינה הקדש, אפי"ה דילמא בדיניהם חייב, והו"ל כעין בני חילא" וכו', ואם כן על אף שאין מדובר כאן בגוי אלם הנכנס לביתו עם חמץ, מכל מקום מכיוון שבדיניהם הוא חייב, הרי דינו כמי שגוי אלם הכניס לביתו חמץ, ולכן הוא חייב לבערו, ואין שייך לדבר פה על מיעוט של גוי משמירה, מכיוון שאין זה כלל דין שמירה. ובסימן תנ מתרץ הגר"א את קושיתו באופן נוסף. הרמ"א כותב שם (בסעיף ה) לגבי גוי: "וכן מותר להשכיר לו בית לדור בו, ואע"פ שמכניס בו אחר כך חמץ — שרי", והגר"א מעיר (בס"ק ו): "ול"נ דגם ההיא דפסחים פ"ק מיירי בתוך הפסח, כמ"ש שם: 'ת"ר נכרי שנכנס' כו', וע"כ בתוך הפסח, ועלה קאמר: 'הפקידו כו' ייחד כו' למימרא' כו'.

ביעור חמצו של נכרי

אלא דשם מיירי שייחד לו בית שלא להכניס לו חמץ, ומותר אף כשמכניס בתוכו כנ"ל, וע"ז אמרו שם ד'נכרי כי קא כו' למימרא כו' והתניא כו', דשם ג"כ שוכרו לבית דירה ואף עפ"כ אסור, והגאונים מפרשים דלא כפרש"י, אלא ייחד לו בית — שמשכיר לו בית אחר שלא בביתו" וכו', ואם כן חובת הביעור אינה נובעת מחיובי השמירה, אלא מתוך הדין שאסור ליהנות מן החמץ בפסח, אלא שאם ייחד לו בית על מנת שלא להכניס בו חמץ — הרי זה מותר אף אם יכניס הנכרי חמץ לתוכו, מכיוון שהנכרי מכניס את החמץ לרשות שלו, שכן לפי הגאונים מדובר באופן שהשכיר לו הישראל בית נפרד בפני עצמו לגור בו, ולא כפי שפירש רש"י, שמדובר באופן שנתן לו זווית בבית להניח בה חמץ.

רבי עקיבא איגר (בהגהותיו לשולחן ערוך, סימן תמ, סעיף א). מתקשה אף הוא בקושית הגר"א, אך הוא כותב: "אם הוא חייב באחריותו — היינו בקיבל בפירוש, דהא קי"ל אין דין שומרים לנכרי, ואף בקיבל בפ"י להתחייב בתשלומין י"ל דלענין פשיעה מהני בלא קנין, אבל לענין גו"א צריך קנין, עי"ש בגליון ח"מ, סי' רצ"א, סכ"ז, וע' במחנה אפרים, הל' שומרים, סי' ח". רבי עקיבא איגר כותב, שמכוח קושיתו של הגר"א צריך לומר שמדובר בשקיבל עליו אחריות בפירוש, כשיטת רבנו תם, והוא מוסיף ואומר, שאם כי לענין פשיעה אין צורך בקניין, מכל מקום לענין גנבה ואבדה יש צורך בקניין, וקניין החצר של החמץ אינו מועיל פה על אף שהוא מועיל גם בגוי, שכן הוא גורם רק לקניית החמץ, ולא לקניין על חיוב הגוף של הנפקד לשמור על החמץ. ברם, לפי המאירי ניתן לומר שגם בגנבה ואבדה אין צורך בקניין, ואף לא בקבלת אחריות בפירוש. המאירי כותב (בד"ה גוי שנכנס) "שזה שאמרו בהפקידו אצלו, שזקוק לבער, דהיינו בקבלת אחריות, אם בשמירת חנם, אם בשכר, אם בקבלת אחריות בהדיא, מר כדאית ליה זמר כדאית ליה", ומתוך כך שהוא מביא שתי אפשרויות נפרדות: "בשכר", ו"קבלת אחריות בהדיא", משמע שיש אפשרות

לקבל אחריות שלא בפירוש ואף על פי כן להיהפך לשומר שכר. ואם כן ניתן לומר, שגם לפי שיטת רש"י ייתכן שמדובר בשמירה בשכר אף על פי שלא קיבל זאת בפירוש, אם יש אומדנא שהוא קיבל זאת על עצמו, מכיוון שקיבל תשלום על כך. ולפי זה יהיה צורך לחדש ולומר, שלדעת רש"י המיעוט של גוי משמירה — שמכוחו כתב רבי עקיבא איגר שאין לומר כשיטת רש"י — אינו קיים אלא כשהתחייב הגוי לשלם לישראל כסף תמורת שמירתו, אולם כששילם בפועל לפני השמירה, אין קיים המיעוט הזה, ולכן האומדנא, הנוצרת מתוך התשלום, גורמת לקבלת אחריות של הנפקד אף בתורת שומר שכר. אך גם בלא חידושו של המאירי ניתן להסביר את שיטת רש"י. הראב"ד (בהלכות שכירות, פרק ב, הלכה ג) כתב שהמיעוט של גוי משמירה קיים הן לגבי שומר חינום והן לגבי שומר שכר, אולם הרמב"ם (שם) כתב: "יראה לי שאם פשע השומר בעבדים וכיוצא בהן, חייב לשלם, שאינו פטור בעבדים וקרקעות ושטרות אלא מדין גניבה ואבידה" וכו'. ואם כן המיעוט של "רעהו", אינו אמור אלא לגבי שומר שכר, ולא לגבי שומר חינום. ולפי זה מובן שקושייתם של הגר"א ורבי עקיבא איגר אינה אלא לפי שיטת רבנו תם, הסובר שהנפקד קיבל עליו שמירה כשומר שכר, אולם לפי שיטת רש"י, שאין הוא מקבל על עצמו שמירה אלא כשומר חינום, אין כל קושי, שכן לגבי שומר חינום אין מיעוט של גוי משמירה.

והנה, לאחר שהר"ן מביא את הסברו לשיטת רש"י, "דכיון שקבלו ברשותו, כמאן דקביל עליו אחריות דמי, כדאמרי' בב"ק 'הכנס שורך ברשותי חייב', אבל ייחד לו בית הו"ל כמ"ד כנוס שורך לרשותך, דאמרי' התם דפטור, משו"ה מקשינן: 'למימרא דשכירות קניא, דבשלמא אי קניא הו"ל כמ"ד כנוס שורך לרשותך, אבל אי לא קניא, ככנוס שורך לרשותי הוא', הוא כותב: "ומיהו מאי דמסקינן: 'שאני התם דאפקיה בלשון לא ימצא' אינו מחוור לפי דרך זה", ויש צורך להבין מדוע אין דברי הגמרא מחוורים

לפי שיטה זו, של רש"י, ואילו לשיטת רבנו תם הם מחוורים. ונראה להסביר, שלפי שיטת רבנו תם מובן שמכיוון שהייתה כאן קבלת אחריות מפורשת, הרי הדיון אינו בשאלה אם יש כאן קבלת אחריות אם לאו, אלא בשאלה מהו הדין כשקיבל אחריות ויחד עם זאת ייחד לו בית, ועל כך אומרת הגמרא שגם אם שכירות לא קניא, והבית אינו מוקנה לגוי, מכל מקום "שאני הכא, דאפקיה רחמנא בלשון 'לא ימצא' — מי שמצוי בידך, יצא זה שאינו מצוי בידך", אלא בידי השוכר. אולם לפי שיטת רש"י, עצם הדיון של הגמרא הוא בשאלה, אם יש כאן קבלת אחריות אם לאו, שכן הוא לא קיבל עליו אחריות בפירוש, ולכן גם אם "אפקיה רחמנא בלשון 'לא ימצא' — מי שמצוי בידך", מכל מקום מתוך דברי הברייתא אנו רואים ששכירות לא קניא, ואם כן הוא קיבל עליו אחריות, בניגוד להבנתנו בדין "יחד לו בית". ולכאורה היה ניתן לתרץ את קושית הר"ן ולומר, שלפי רש"י כוונת הגמרא באמרה "שאני הכא דאפקיה רחמנא בלשון 'לא ימצא'" היא, שמכיוון שהוא יעבור על "בל ימצא" — לכן אין הוא מקבל עליו אחריות. שכן לכאורה קיים קושי: מדוע לפי רש"י אנו אומרים שמסתמא קיבל עליו אחריות? הרי הוא לא אמר בפירוש שהוא מקבל עליו אחריות, ואדרבה, מסתבר לומר שלא קיבל עליו אחריות על מנת שלא יעבור על איסור "בל יראה" ו"בל ימצא", וניתן לומר שזו כוונת הגמרא באמרה: "שאני הכא דאפקיה רחמנא בלשון 'לא ימצא'", שלכן אין הוא מקבל עליו אחריות. אולם מתוך המשך דברי הגמרא אין משמע כן, שהרי הגמרא אומרת: "שאני הכא דאפקיה רחמנא בלשון 'לא ימצא' — מי שמצוי בידך, יצא זה שאינו מצוי בידך", ואם כן החסרון הוא בזה שהחמץ אינו מצוי בידך, ולא בזה שיש חשש לעבור על איסור "בל ימצא". ומה עוד שלפי ההסבר הזה, לא היה מובן מדוע כשלא ייחד לו בית — הוא קיבל עליו אחריות? הרי גם כשלא ייחד לו בית יש חשש שיעבור על איסור "בל ימצא". וצריך להסביר שאין אנו חוששים לאיסור "בל ימצא", מכיוון שמדובר בערב פסח.

ואם כי הגר"א כתב (בסימן תנ, ס"ק ו) שנראה לו שמדובר בחג הפסח עצמו, אולם אם נסביר שמדובר בערב הפסח, יובן שבערב הפסח אין האדם חושש שיעבור בחג הפסח על איסור "בל יראה" ו"בל ימצא", אלא הוא סומך בדעתו שעד חג הפסח יסיר מביתו את החמץ, ולכן כותב רש"י שמסתמא הוא מקבל עליו אחריות. אלא שכאשר ייחד לו בית — אין החמץ מצוי ברשותו, ולכן מסתמא אין הוא מקבל עליו אחריות, ואילו כשלא ייחד לו בית, החמץ מצוי ברשותו, ומסתמא הוא מקבל עליו אחריות. ולפי זה מובן, שגם לפי רש"י יש מקום לתירוץ הגמרא: "שאני הכא, דאפקיה רחמנא בלשון 'לא ימצא'", שכן הימצאות החמץ ברשותו היא הגורמת שיקבל על עצמו אחריות. לפי שיטת רבנו תם, אין הימצאות החמץ ברשותו גורמת לשינוי בקבלת האחריות עליו, אלא רק בדין החיוב על החמץ, אולם לפי שיטת רש"י, הימצאות החמץ ברשותו גורמת לשינוי בקבלת האחריות עליו, ולכן כתבה הגמרא: "שאני הכא, דאפקיה רחמנא בלשון 'לא ימצא'", ובכך מתורצת קושית הר"ן.

והנה, בדברי המהר"ם חלאווה אנו מוצאים יסוד מחודש, ועל פיו ניתן יהיה לתרץ את קושית הר"ן בדרך אחרת. לכאורה בדברי הגמרא יש קושי, שכן רק בסוגיית הגמרא אצלנו מסתפקת הגמרא בשאלה: האם שכירות קניא או לא, ואילו במקומות אחרים אין היא מסתפקת בשאלה זאת. כך אנו מוצאים שהגמרא בקידושין (בדף כו ע"ב) ובבבא מציעא (בדף יא ע"א) כותבת שניתן לקנות אגב המקום המושכר, ואין היא מסתפקת בשאלה האם שכירות קניא, וכך גם ניתן להבין את דברי הרא"ש. על דברי הרא"ש, שהזכרנו קודם לכן, ולפיהם ישראל המפקיד אצל חברו חמץ — חייב לבערו, גם אם הנפקד קיבל עליו אחריות, שכן "כיון שהשאלו הנפקד ביתו לשמירת ממונו, קרינא ביה ביתו", שואל ה"שאגת אריה" (בסימן פג, ד"ה ומה שטען): "הא מסיק הגמרא דשכירות לא קניא", ו"כיון דשאלה ושכירות לא קניא, מפני שהשאלו הנפקד

ביעור חמצו של נכרי

ביתו לשמירת ממונו – לא קרינן ביה ביתך". אולם לדעת הרא"ש אין בזה קושי, שכן גם אם שכירות לא קניא, מכל מקום יש לשוכר זכויות ממוניות במקום המושכר לו, ומכוחן הוא מצווה לבער את החמץ. אלא שמכיוון שקניין השכירות הוא פחות מקניין מכר, מקניין פירות, ואף מקניין לזמן, לכן מסתפקת בו הגמרא עד כמה הוא מועיל; האם שכירות קניא, והמקום שייך לגמרי לשוכר, והמשכיר הסתלק ממנו לגמרי, או ששכירות לא קניא, והמקום שייך עדיין למשכיר, אלא שהוא נותן לשוכר רשות להשתמש בו. אולם בדברי המהר"ם חלאווה אנו מוצאים חידוש. המהר"ם חלאווה כותב (בר"ה הפקידו), שלשיטת רש"י "לא שמעינן מינה שיהא מותר בשכירות באחריות גמורה, אלא בתורת פקדון, ומ"מ דינא הכין הוא, דה"ה דאפילו באחריות, דמי לא אמרינן דפקדון אסור ואפילו הכי בשכירות בית מותר, הכי נמי באחריות, דמאי שנא" וכו'. המהר"ם חלאווה מחדש, שעל אף שרש"י כתב שבייחד לו בית אין הוא זקוק לבער רק אם לא קיבל עליו אחריות בפירוש, אולם למסקנת הגמרא – גם אם קיבל עליו אחריות בפירוש, אין הוא זקוק לבער, וכפי שמצינו בפיקדון בעלמא, ששכירות הבית מתירה אותו, על אף שאלמלא היה הבית מושכר, היה הדבר אסור. ומכל מקום רש"י סובר שלמסקנה, אם ייחד לו בית – אין הוא זקוק לבער את החמץ, על אף שקיבל אחריות בסתמא. ולפי זה מתורצת קושית הר"ן. הר"ן הקשה, שלפי שיטת רש"י אין מובן תירוץ הגמרא: "שאני הכא דאפקיה רחמנא בלשון לא ימצא" וכו', שכן מכל מקום אנו רואים מתוך הברייתא ששכירות לא קניא, ואם כן הוא קיבל עליו אחריות, בניגוד להבנתנו בדין "יחד לו בית". אולם לפי המהר"ם חלאווה, רש"י סובר שלמסקנת הגמרא על אף שמדובר באופן שקיבל עליו אחריות בסתמא, מכל מקום, כיוון שייחד לו בית – אין חלה עליו חובת הביעור, כפי שאנו לומדים מ"לא ימצא", ואם כן אין קשה עליו קושית הר"ן, שתירוץ הגמרא: "שאני הכא דאפקיה רחמנא בלשון לא ימצא" וכו' אינו מובן, כפי שאין היא קשה על שיטתו של רבנו תם, שכן

פשוט היה לגמרא שמדובר באופן שקיבל עליו אחריות בסתמא, ולא זה היה הספק של הגמרא.

ואף את קושיתו של הגר"א ניתן ליישב באופן נוסף. קודם לכן התקשינו בדברי התוספות שכתבו (בד"ה יחד): "ורב פפא אית ליה מסברא, כיון שיחד לו בית, הוי כאלו קיבל עליו אחריות על חמצו של נכרי בביתו של נכרי", שכן אם רב אשי אינו יודע דין זה אלא מתוך פסוק, אין זה מובן כיצד רב פפא יודע זאת מסברה? אולם ניתן להסביר שאת דין קבלת האחריות ניתן להבין בשני אופנים. ניתן להבין, שכאשר אדם מקבל עליו אחריות, הרי הוא מקבל על עצמו התחייבות לשמור על החפץ. אך ניתן להסביר, שאין הוא מקבל על עצמו התחייבות לשמור על החפץ, אלא הוא מתחייב שאם יינזק החפץ — יפצה את בעליו, וכפי שהוא בחברת ביטוח. וניתן להסביר שבזה חולקים רב פפא ורב אשי. רב אשי סובר שקבלת אחריות אינה אלא קבלת התחייבות שאם יינזק החפץ — יפצה את בעליו, ואם כן גם כשייחד לו בית הייתה קבלת האחריות הזאת צריכה לחול, אלמלא הלימוד של "לא ימצא" — מי שמצוי בדרך, שכן גם אם החמץ נמצא בבית אחר, ואין הוא יכול לשמור עליו, מכל מקום הוא יכול לקבל על עצמו התחייבות לפצות את בעלי החמץ אם יינזק. אולם רב פפא יכול לסבור שקבלת אחריות היא קבלת התחייבות לשמור על החפץ, ולכן אם החפץ נמצא בבית אחר, כגון כשייחד לו בית, אין הוא יכול לקבל עליו אחריות גם בלא הפסוק, שכן אין הוא יכול לשמור עליו, וזו היא כוונת התוספות, שרב פפא ידע מסברה שאין הוא מקבל עליו אחריות כשייחד לו בית. ועל פי זה ניתן ליישב אף את קושית הגר"א. הגר"א הקשה, כיצד מחייבת הגמרא ישראל על שמירת חמצו של גוי? הרי אין שמירה לנכרים. אולם ניתן להסביר, שאמנם לעניין חיוב התשלומים של שומרים — אין חלים דיני השמירה של ישראל על שמירת נכסי נכרים, אך לעניין עצם חיוב השמירה, חייב ישראל לשמור על

ביעור חמצו של נכרי

נכסי הגוי, אם התחייב לעשות זאת, שכן זו היא התחייבות, וכפי שאנו מוצאים לגבי שמירה בבעלים, שאף על פי שאין השומר מתחייב לפצות את הבעלים על נזקים שייגרמו לנכסיו, מכל מקום הוא מתחייב לשמור עליהם. ומכיוון שהישראל מתחייב לשמור על חמצו של הגוי, לכן מחויב הוא אף בביעור חמצו.